

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Анна Трошева – Асенова

катедра „Специална педагогика и логопедия“

СУ „Св. Климент Охридски“, Факултет по науки за образованието и изкуствата

на дисертационен труд на тема:

Ерготерапевтични техники за развитие на графомоторни умения при деца с координационно разстройство на развитието

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научно направление

1.2. Педагогика (Специална педагогика – Педагогика при деца с интелектуална недостатъчност)

Автор: **Рая Георгиева Цочева-Генчева**

Научен ръководител: **проф. д-р Ем. Маринов, дм, дн**

1. Общи биографични данни на кандидата

Рая Цочева – Генчева е бакалавър по кинезитерапия от 2006г. в НСА „В.Левски, София. През 2015г завършва магистърска програма по ерготерапия към ФНПП, СУ „Св.Кл.Охридски“, катедра Специална педагогика и логопедия, а от 15.02.2016г е редовен докторант в същата катедра под научното ръководство на проф. дн Емил Маринов. Г-жа Генчева постоянно повишава квалификацията си в различни образователни тренинги и курсове, участва в национални и международни форуми, а от септември 2018 до януари 2019 година е участник в студентски обмен по програма Еразъм+ в университет в Мадрид, Испания.

Трудовият ѝ стаж е разнообразен, но професионално целенасочен. Включва работа като кинезитерапевт, масажист, рехабилитатор, воден спасител, лектор-обучител в държавни институции и проектни програми свързани с деца и възрастни. В продължение на 10 години работи с деца и възрастни като кинезитерапевт в Столичен общински дневен център за социална интеграция на инвалиди-Слатина.

2. Актуалност и значимост на дисертационния труд

Графомоторните умения на учениците в ерата на електронните технологии са важна тема, която се нуждае от коментар и разрешаване на педагогическите проблеми. В случаите, когато уменията за писане се налага да се формират на фона на разстройства в двигателното развитие, предизвикателството е още по-голямо. В представената дисертация проблематиката в техническия компонент на писмените умения е разгледана във връзка с координационно разстройство на развитието (ДСН), познато повече като специфично разстройство в развитието на двигателните функции (МКБ 10) или диспраксия на развитието (СЗО) – диагнози, които са слабо познати и непопулярни сред практиците у нас. Темата е мултидисциплинарна, предизвиква интереса на специалисти от различни научни области. Тя предполага не само теоретично-диагностични, но и свързани с терапията практико-приложни резултати и изводи. Всичко това ми дава основание да я определя като значима, актуална и дисертабилна.

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В структурно отношение дисертацията е с обем от 173 страници и 8 приложения (4бс.). Съдържанието е разпределено в увод, 3 глави, изводи и препоръки, заключение. Онагледяването е постигнато чрез 43 фигури и 31 таблици. Литературната справка съдържа 180 заглавия, от които 30 на кирилица, а останалите на латиница. Налични са също така декларация за оригиналност и списък на абривиатурите.

Съотношението между теоретичната част, методиката на изследване и анализа на резултатите е приблизително 50:30:80 страници.

Теоретичната постановка на проблема акцентира върху Координационното разстройство на развитието (КРР), като информира и анализира различни гледни точки за терминологията, класификацията, разпространението, диагностиката и етиологията, развитието на това нарушение. Особено интересно е съотнасянето на известни научни подходи при изучаването и при терапевтично-приложните дейности към КРР. Направен е представителен преглед и на дейностите от ежедневиия живот във връзка с началната училищна възраст, писмените и графомоторните умения. Умело се анализират и обобщават, коректно се цитират мненията на авторитетни учени. На базата на доказани

литературни източници, авторката формулира изводи и дава отговор на някои от теоретичните изследователските въпроси, поставени в следващата глава.

Дизайнът на емпиричното изследване е построен съответно изискванията на конструктивното изследване. Програмата на изследване съдържа целта и задачите, хипотезите, контингента, методите и процедурата на изследване. Така формулираните цел и хипотези отговарят на основните аспекти, отразени в теоретичната рамка.

Поставените задачи съответстват на целта и научните предположения. Планирано е обемно и трудоемко изследване с внушителен брой изследователски инструменти и различни групи. Общо в изследването участват 235 ученика, от които с 19 са приложени и терапевтични дейности. Проведено е анкетно проучване на мнението на 53 родители и 26 учители на деца в начална училищна възраст с цел установяване на разпространението на двигателните затруднения и събиране на допълнителни сведения за поведението на учениците. За целите на изследването са съставени: скрининг за писмени захвати и постурален контрол; скрининг за графомоторни умения, фина моторика и самооценка на усещането при дейностите от ежедневиия живот; програма от терапевтични техники за подобряване на графомоторните умения; два въпросника, съответно за родители и учители. Всички тестови методики, обучаващите игри и упражнения, както и критериите за оценка са подробно описани и представени в съдържанието и приложенията.

Безспорно най-голяма тежест и интерес предизвикват резултатите и тяхната интерпретация, описани в трета глава. Тази глава е с най-голям обем, което се дължи на изключително подробния и задълбочен качествен анализ на статистически обработените количествени данни. Напоследък се забелязва известна схематичност и минимализация в качествените анализи на педагогическите дисертации, а наличието на обратната тенденция говори много добре за работата и качествата на докторанта Рая Генчева. Към всички резултати е включена и дискусия, която сравнява и тълкува данните на настоящото с изследвания от други автори, като допринася за научното знание в глобален мащаб.

В резултат на теоретичния анализ и резултатите от изследването са потвърдени формулираните хипотези и са направени важни изводи с теоретичен и практически характер, както и са отправени съществени препоръки за практиката.

4. Приноси

Подкрепям формулираните към дисертационния труд приноси с научно-теоретичен и научно-приложен характер.

5. Автореферат

Текстът на автореферата е в обем от 51 страници и отразява коректно съдържанието на дисертацията. Резултатите и изводите от изследването са предадени достоверно, цялостно и са съответно онагледени.

6. Публикации по темата

Публикациите са общо 4 на брой, като една от тях е под печат. Две от публикациите са самостоятелни и две в съавторство. Всички те са по темата на дисертацията и отговарят на етапите на проведеното изследване.

7. Препоръки и въпроси

Докторантката е приела повечето препоръки, дадени ѝ в представеното от мен становище, а и от изказванията на колегите на предварителното разглеждане на дисертацията в катедра „Специална педагогика и логопедия“. Към настоящия вид на дисертацията имам **следните препоръки:**

- Мнението ми е, че Хипотеза №1 изисква езикова редакция, тъй като в този вид оставя впечатление, че самото създаване на тестовия инструмент, а не той самият (предложеният тестови инструмент) ще позволи откриването на групата деца с индикации за КРР;
- Корекция е необходима на печатните, пунктуационни и на някои места стилистични грешки (например „задачи“ на с.74; тестване и др.).

При задълбоченото запознаване с проведеното изследване възникват **следните въпроси:**

- Търсена ли е връзка между резултатите в анкетите на учителите и скрининговите резултати на учениците за индикации за КРР? За мен не е

изяснено, дали анкетиранияте учители са същите, които преподават на изследваните ученици. Такава връзка би ни дала по-конкретни данни за това, доколко можем да разчитаме на оценката на учителите за откриване на учениците с индикации за КРР.

- Как оценявате в настоящия момент включването на ученици със специални образователни потребности (умствена изостаналост, синдром на Аспергер и хронично заболяване) в същинския етап на изследването? Тези ученици участват ли и във формиращия експеримент? Не предполагат ли техните диагнози по-ниска скорост на справяне, която е един от скрининговите критерии?

8. Заключение

Обсъжданата дисертация по актуалност, провеждане на изследването, обработка и анализ на данните, направените изводи, както и приносните моменти, е доказателство за задълбочено и значимо изследване. Показателите отговарят на изискванията на Закона за научните степени и звания и на Правилника на Софийския университет. Дисертационният труд замисля и осъществява едно интересно изследване и доказва, че Рая Генчева притежава както теоретични познания, върху които да стъпи едно научно изследване и то да бъде адекватно планирано и организирано, така и чисто практически умения за самостоятелното му провеждане и за анализа на данните и резултатите, получени от него.

Въз основа на изложеното дотук, давам своята положителна оценка за дисертационния труд и придружаващия го автореферат, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор” на Рая Генчева в професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

12.04.2020г.

Рецензент:

Гр. София

(доц. д-р А. Трошева - Асенова)